

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal „Säästva arengu ja kodanikuühiskonna kaasamise roll ELi individuaalsetes investeerimislepingutes kolmandate riikidega”

(2015/C 268/04)

Raportöör: Jonathan PEEL

10. juulil 2014 toimunud täiskogu istungjärgul otsustas Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee vastavalt kodukorra artikli 29 lõikele 2 koostada omaalgatusliku arvamuse järgmises küsimuses:

„Säästva arengu ja kodanikuühiskonna kaasamise roll ELi individuaalsetes investeerimislepingutes kolmandate riikidega”.

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav välissuhete seksioon võttis arvamuse vastu 24. veebruaril 2015.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 506. istungjärgul 18.–19. märtsil 2015 (19. märtsi 2015 istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 165, vastu hääletas 1, erapooletuks jäi 8.

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Viimastel aastatel on Euroopa Liit pidanud edukaid läbirääkimisi mitme vabakaubanduslepingu üle, millest igaüks sisaldab eraldi peatükki säästva arengu ja selle rakendamise järelevalveks mõeldud ühise kodanikuühiskonna mehhanismi kohta. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteel on sealjuures oluline roll. Ka praegu peab EL eraldi läbirääkimisi kahe individuaalse investeerimislepingu üle ja neid võib järgneda veelgi. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee peab väga oluliseks, et kõnealused lepingud sisaldaksid ka säästva arengu peatükki koos asjakohase mehhanismiga, mis võimaldab kodanikuühiskonna kaasamist.

1.2. Erinevalt terviklikest vabakaubanduslepingutest toimuvad eraldi individuaalsete investeerimislepingute üle peetavad läbirääkimised mitmesugustel, asjaoludest sõltuvatel põhjustel, kuid nende ulatus on paratamatult piiratum. Nõue lisada lepingutesse eraldi säästva arengu peatükk jääb endiselt kindlaks, kuid kodanikuühiskonna ametlik kaasamine nõuab suuremaid jõupingutusi. Vabakaubanduslepinguga, nagu näiteks Koreaga sõlmitud leping, moodustatakse palju ühiskomiteesid, kuid investeerimislepinguga moodustatakse neid väga vähe.

1.2.1. Seetõttu on vaja suuremat leidlikkust kodanikuühiskonna otsese panuse kaasamiseks. Selle saavutamiseks tuleks rakendada kas olemasolevat dialoogimehhanismi, mida pakub näiteks ELi-Hiina ümarlaud, või ergutada sektoritevahelist dialoogi, kasutades paremini ära sotsiaalpartnerite panust. Igal juhul tuleks komitee kaasata võimalike lahenduste väljatöötamisse.

1.3. Osa ELi rõhuasetusest säästvale arengule tuleneb muidugi ELi üldisest soovist edendada ja tugevdada oma ühiseid töekspidamisi seoses demokraatia, õigusriigi, inimõiguste, läbipaistvuse ja prognoositavusega, eeskätt sellistes keskse tähtsusega valdkondades nagu intellektuaalomandi õigused.

1.3.1. Selle keskmes seisab keskkonnakaitse, võitlus kliimamuutustega, inimväärse töö, tervise ja tööohutuse edendamine ning lai ring küsimusi, mida käsitletakse nii Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) konventsioonides kui ka peamistes keskkonnaalastes konventsioonides. Komitee on veendunud, et käes on aeg panna rõhk kõnealuste lepingute tegelikule rakendamisele koostöö kaudu, mis hõlmab suutlikkuse suurendamist nii inimressursside kui ka tehnosiirde valdkonnas.

1.3.2. Oktoobris 2014 toimunud AKV-ELi 27. kohtumise ühisdeklaratsioonis⁽¹⁾ tuuakse selgelt välja komitee peamised põhimõtted ja mured, mida kõnealusel juhul jagavad ka kodanikuühiskonnad väljastpoolt ELi. Selle kokkuvõttes rõhutatakse nii säästva arengu kui ka käesoleva aasta säästva arengu eesmärkide lõpliku vormistamise olulisust, samuti vajadust kaasata seesuguste läbirääkimiste igas etapis kodanikuühiskonda (või valitsusväliseid sidusrühmi). Kõnealusel juhul puudutab see küll majanduspartnerluslepinguid, ent kehtib samavõrra ka investeerimispartnerluste puhul.

⁽¹⁾ ACP EU Meeting_Oct 2014_Final Declaration-EN (2).

1.4. Komitee rõhutab, et iga investeerimisleping, mille EL sõlmib, peab olema täielikus sünergias ÜRO avatud tööühma tegevusega, kes vormistab lõplikult ulatusliku 17 säästva arengu eesmärgist koosneva kogumi, mis on ettevalmistus ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni osaliste Pariisi konverentsiks (UNFCCC COP 15), samuti praeguste mitmepoolsete läbirääkimistega keskkonnasäästlike (nn roheliste) kaupade tariifide alandamiseks.

1.4.1. Komitee on varem märkinud, et vaja on paremat arusaamist sellest, kuidas säästva arengu kolm mõõdet vastastikku mõjuvad, „et leida õiglased, mõistlikud ja tõhusad lahendused“⁽²⁾. Siiski peab ELi praegu Hiinaga peetavates investeerimisläbirääkimistes olema keskne roll jätkusuutlikkusel, eeskätt seepärast, et komitee andmetel on Hiinas suur nõudlus keskkonnasäästlike ja jätkusuutlike investeeringute järele ELi oskusteabe ja tehnoloogia impordi kaudu.

1.5. Komitee märgib kahetsusega, et ülemaailmne investeerimistase on alates 2000. aastast vähemalt 5 % langenud.

1.6. Samuti märgib komitee, arvestades eriti ÜRO Kaubandus- ja Arengukonverentsi (UNCTAD)⁽³⁾ hinnangut, et kogu selle aja jooksul, milleks säästva arengu eesmärgid on püstitatud, on investeeringuteks vaja umbes 7 triljonit USA dollarit ja et vähemalt kolmandik sellest peab tulema erasektorist. Erasektori roll on iga investeerimislepingu peamine tegur. Investeeringute kaitse on väga oluline küsimus, kuid komitee käsitleb seda eraldi arvamuses. Komitee kinnitab siiski veel kord, et Euroopa Liidu ja teiste riikide õigus reguleerida ja järgida õiguspäraseid avaliku poliitika eesmarke (sh tervis, ohutus ja keskkond) on ülimuslik.

1.6.1. Komitee soovib tungivalt, et Euroopa Komisjon pööraks investeerimis- ja muudes küsimustes erilist tähelepanu VKEde ja rohkem spetsialiseerunud ettevõtjate toetamisele. Need ettevõtjad on peamised innovatsiooni edendajad, mis on jätkusuutlikkuse hoidmiseks ja arendamiseks eriti oluline. Nad moodustavad 99 % ELi majandusstruktuurist ja annavad 70–80 % töökohti.

1.6.2. Iga investeerimisleping peab hõlmama riigihankeid ning avaliku ja erasektori partnerlusi, kus valitsused töötavad kõrvuti erasektoriga. Komitee avaliku ja erasektori partnerluse teemalist poliitikat käsitleti 21. oktoobril 2010 avaldatud arvamuses ECO/272. Kuigi arvamuses üldiselt toetati avaliku ja erasektori partnerlust, juhiti selles tähelepanu ka teatud mureküsimustele, mis on praeguseni väga aktuaalsed. Komitee on ka varem märkinud, et avaliku ja erasektori partnerlused „võiksid kujuneda arengustrateegiate elluviimise esmatahtsaks vahendiks, eeldusel et eelnevalt on tagatud sidusrühmade sobiv tasakaal ja nõuetekohane teabevahetus nende vahel“⁽⁴⁾. Seepärast tuleb iga investeerimislepinguga tagada võimalus avaliku sektori investeeringuteks ning avaliku ja erasektori partnerluseks. Mõlemad peavad tagama jätkusuutlikkuse eesmärkide täitmise.

1.6.3. Komitee soovib samuti, et iga sõlmitava investeerimislepingu säästva arengu peatükk peab hõlmama ka ettevõtja sotsiaalse vastutuse rolli, sh viidet sotsiaalselt vastutustundlikule investeerimisele, nagu ÜRO vastutustundliku investeerimise põhimõtted⁽⁵⁾. Selleks peaks leping innustama era- ja avaliku sektori finantsasutusi deklareerima vabatahtlikult, et nad arvestavad oma analüüsidest ja vastutustundliku investeerimise otsustes keskkonna-, sotsiaal- ja haldusmõju puudutava teabega, st ESG kriteeriumidega. Komitee märgib, et ettevõtja sotsiaalset vastutust käsitlevat komisjoni uut teatist oodatakse 2015. aasta alguses, kuid on väga oluline, et läbirääkimiste mõlemad pooled tunnustaksid vastastikku täielikult laiemaid rahvusvahelisi suuniseid. Nende hulka kuuluvad OECD suunised hargmaistele ettevõtetele⁽⁶⁾ ning ÜRO äritegevuse ja inimõiguste juhtpõhimõtted, mille rakendusprotsess on praegu käimas. Komitee rõhutab, et mis tahes meetmed ELi või rahvusvahelisel tasandil ei tohiks olla nendega vastuolus ega ohustada neid.

⁽²⁾ ELT C 271, 19.9.2013, lk 144.

⁽³⁾ UNCTAD WiFi pressiteade, Genf, 14. oktoober 2014.

⁽⁴⁾ ELT C 67, 6.3.2014, lk 1.

⁽⁵⁾ Neid küsimusi käsitletakse lähiajal põhjalikumalt komitee teabearuandes.

⁽⁶⁾ OECD suunised hargmaistele ettevõtetele, 2011.

2. Taust

2.1. Lissaboni lepinguga lisati investeeringud ELi pädevusse liidu ühise kaubanduspoliitika osana, tehes ELi ülesandeks aidata kaasa „rahvusvahelises kaubanduses ja välismaiste otseinvesteeringute suhtes kehtivate piirangute järkjärgulisele kaotamisele”⁽⁷⁾. Lepingus nõutakse samuti, et kaubanduse, investeerimise, arengu ja laienemise kõik asjaomased aspektid integreeritaks tugevamalt ja et nendest teavitataks vastastikku, eelkõige palju tihedama koostöö tagamiseks.

2.2. Sel ajal avaldas komisjon oma teatise „Euroopa kõikehõlmava rahvusvahelise investeerimispoliitika poole”⁽⁸⁾. Teatistes kirjeldati Euroopa Kohtu otsustele tuginedes välismaiseid otseinvesteeringuid järgmiselt: investeeringud, mis „üldiselt hõlmavad [...] välismaiseid investeeringuid, mille eesmärk on sõlmida püsivad otsesidemed ettevõtjatega, kelle käsutusse kapital majandustegevuseks antakse”, või „ühes riigis asuvalt investorilt teises riigis asuvasse ettevõttesse liikuv kapital”.

2.2.1. Oma vastuses⁽⁹⁾ märkis komitee: „Eelkõige tervitab komitee [...] kinnitust, et ELi kaubandus- ja investeerimispoliitika „peab sobima kokku” ja olema kooskõlas liidu majandus- ja muu poliitikaga, sh „keskkonnakaitse, inimväärse töö, tööohutuse ja töötervishoiu” ning arengupoliitikaga”.

2.3. Suundumus ELi välispoliitika iga aspekti tihedama integreerimise poole ei pärine aga sellest ajast. Oma 2006. aasta teatistes „Globaalne Euroopa”, mis anti välja siis, kui WTO Doha arengukava läbirääkimised olid tegelikult seiskunud, märkis komisjon, et oluline on tagada kaubavahetuse avatusest tulenevate hüvede jõudmine kodanikeni. Taotledes sotsiaalset õiglust ja ühtekuuluvust kodus, peame samal ajal püüdma propageerida oma väärtusi, sealhulgas nii sotsiaalseid kui ka keskkonnavalaseid standardeid ja kultuurilist mitmekesisust, üle kogu maailma”⁽¹⁰⁾. Oma vastuses sellele teatisele nõudis komitee omakorda igasse järgmisse vabakaubanduslepingusse säästva arengu peatüki lisamist koos kodanikuühiskonnale aktiivse järelevalve rolli andmisega⁽¹¹⁾.

2.4. Sellest ajast alates on sõlmitud märkimisväärne arv ELi kaubanduslepinguid, milles säästva arengu peatükk on olulisel kohal. Alustades ELi ja Korea Vabariigi 2010. aasta lepingust, mis oli esimene ELi sõlmitud vabakaubandusleping mitme aasta jooksul, on sellised lepingud sisaldanud ka ühise kodanikuühiskonna mehhanismi loomist, et kontrollida eelnimetatud säästva arengu peatüki rakendamist, ja need mehhanismid hakkavad nüüd mõju avaldama. ELi ja Korea kodanikuühiskonna foorum on kohtunud korrapäraselt, samuti on tööd alustanud nõuandeorganid, mis hõlmavad ELi ja Kesk-Ameerika riikide vahelist vabakaubanduslepingut, ELi ja Colombia/Peruu vahelist vabakaubanduslepingut ja CARIFORUMi riikide vahelist majanduspartnerluslepingut.

2.5. Hiljuti allkirjastatud, kuid mitte veel jõustunud põhjalikes ja laiaulatuslikes vabakaubanduslepingutes Ukraina, Gruusia ja Moldovaga on olemas samalaadsed mehhanismid nagu ka ELi ja Kanada (laiaulatuslikus majandus- ja kaubanduslepingus) ning ELi ja Singapuri lepingutes ning selliste mehhanismide lisamist võib peatselt oodata ka ELi teiste, veel pooleli olevate kaubandusläbirääkimiste tulemusena.

2.6. Investeerimine on omakorda moodustanud nende läbirääkimiste läbirääkimisvolituste olulise osa, mis on käivitatud pärast investeerimise lisamist ELi pädevusse, sh laiaulatuslikud majandus- ja kaubanduslepingud, ja veelgi olulisemana Atlandi-ülese kaubandus- ja investeerimispartnerluse ehk TTIP (kus „I” tähistab investeerimist) läbirääkimistel USAg. Koreaga sõlmitava ja teiste, eespool punktis 2.4 osutatud vabakaubanduslepingute läbirääkimisvolitused lepiti kokku enne investeeringute lisamist ELi pädevusse, kuid investeeringud lisati hiljem Singapuriga peetud läbirääkimiste volitustesse, sest see leping sõlmiti eraldi.

2.7. Eraldiseisva individuaalse investeerimislepingu läbirääkimised käivitati ametlikult ELi-Hiina tippkohtumisel 2013. aasta novembris, millele 2014. aasta märtsis järgnes läbirääkimiste käivitamine samalaadse lepingu üle Myanmariga. Need on ELi esimesed eraldiseisvad investeerimisläbirääkimised, mis ei ole laiema vabakaubanduslepingu osa⁽¹²⁾. See võib anda ka atraktiivse lisavõimaluse, kui ELi vabakaubanduslepingute pikka aega kestnud läbirääkimised näivad olevat täielikult soikunud. Enne Ukraina kriisi olid kaalumisel ka ELi võimalikud eraldiseisvad investeerimisläbirääkimised Venemaaga.

⁽⁷⁾ Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 206.

⁽⁸⁾ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Euroopa kõikehõlmava rahvusvahelise investeerimispoliitika poole” (KOM(2010) 343).

⁽⁹⁾ ELT C 318, 29.10.2011, lk 150.

⁽¹⁰⁾ KOM(2006) 567 (lõplik), 4. oktoober 2006, punkti 3.1 alapunkt iii.

⁽¹¹⁾ ELT C 211, 19.8.2008, lk 82.

⁽¹²⁾ On neid, kes sooviksid ELi täieliku vabakaubanduslepingu läbirääkimisi Hiinaga.

2.8. Seepärast vaadeldakse käesolevas arvamuses säästva arengu peatüki võimalikku rolli sellistes individuaalsetes investeerimislepingutes ja kodanikuühiskonna ametliku, aktiivse kaasamise ulatust.

3. Investeerimise muutuv olemus

3.1. Investeerimine (üks 1996. aastal kokku lepitud nn Singapuri küsimusi) pidi algselt olema Maailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) Dohas käivitatud kaubanduslääbirääkimiste osa, ent jäeti hiljem, 2003. aastal Cancunis toimunud WTO ministrite konverentsil kõrvale. OECD katse panna alus mitmepoolsele investeerimislepingule luhtus 1998. aastal. WTO Uruguay vooru 20 aasta tagune kaubandusalaste investeerimismeetmete (TRIM) leping kehtib üksnes nende meetmete suhtes, mis mõjutavad kaubavahetust, kuid ei hõlma teenuseid või muid olulisi valdkondi, mis on vahepeal edasi arenenud.

3.2. Kaubanduse ja investeerimise eraldamine muutub üha keerukamaks ja vajab integreeritud lähenemisviisi. Välismaised otseinvesteeringud on ELi ülemaailmses äristrateegias kesksel ja järjest olulisemal kohal. Paljude jaoks on võrreldavatest tootmiskuludest sõltuvalt ideaalne tootmiskoht lõppturule võimalikult lähedal, mis on eriti tähtis siis, kui avanevad uued turud, eeskätt tärkava turumajandusega riikides ja teistes areneva majandusega riikides. Teiste jaoks on tähtis kiire suutlikkus viia hankimine ja tootmine ühest riigist teise üle, mis on juba ilmnenu vastuvõetavuse erinevate määrade tõttu biotehnoloogia kasutamises.

3.2.1. Valuutakursside kõikumine ja muutuvad kulud mõjutavad ka tarneahelaid, mis toob kaasa tootmise kõikumised ja lühiajalised liikumised. Suured imporditõkked, mis olid kunagi investeerimist soodustavad, takistavad nüüd tõenäolisemalt ka välismaiseid otseinvesteeringuid.

3.2.2. Ka ülemaailmsed tarne- ja tootmisahelad võivad ulatuda paljudesse riikidesse, näiteks võidakse Euroopa turu jaoks mõeldud mobiiltelefone kokku panna Hiinas, kaasates mujalt Ida-Aasiast imporditud kõrgtehnoloogiat. Enne Hiina WTO liikmeks saamist imporditi need tavaliselt ELi otse. Umbes pool Hiina ekspordist tuleb tõe poolest välisosalusega ettevõtetest, kes on Hiinasse investeerinud – elektroonikatööstuses on see näitaja 65 %.

3.2.3. 2010. aasta teatistes märgiti ka, et „[...] selgus välismaiste otseinvesteeringute ja tööhõivega seotud uuringutest, et välismaiste investeeringute puhul ei ole täheldatud mõõdetavat negatiivset mõju tööhõivele”⁽¹³⁾, kuigi mõõndi, et „kui tööhõivemäär on positiivne, võib negatiivne mõju avalduda siiski mõnes konkreetse sektoris, piirkonnas ja/või olla seotud konkreetse olukorraga”. See mõjutab suurema tõenäosusega madalama kvalifikatsiooniga töötajaid.

3.3. Kaubandus- ja investeerimistavad arenevad väga kiiresti. Näiteks toob internet endaga kaasa radikaalseid muutusi, millega seoses kaupade veebipõhine ostmine, nende eest veebipõhine tasumine ja seejärel saadetise reaalse teekonna veebipõhine jälgimine, veendumaks kauba kohalejõudmises, kasvab hüppeliselt. eBay/PayPal ja nende ekvivalentide (nagu Alibaba) suureneva kasutamisega kaasnevad muutused tekitavad kaubanduses ja investeerimises revolutsiooni. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia ongi juba välismaistes otseinvesteeringutes peamine tegur.

3.3.1. Sellel on tohtu potentsiaal VKEdes ja teiste rohkem spetsialiseerunud ettevõtete jaoks, sest see annab neile ja kohalikele ettevõtjatele juurdepääsu seni kättesaamatutele turgudele, eelkõige kaugemates piirkondades asuvate VKEdes jaoks. See võiks anda olulise tõuke välismaal investeerivate VKEdele, kes loovad töökohti kohapeal. Et VKEd moodustavad 99 % ELi majandusstruktuurist, on peamised innovatsiooni vedajad ja jätkusuutlikkuse hoidmise ja arendamise tegurid ning loovad 70–80 % töökohtadest, kutsub komitee komisjoni üles pöörama investeerimis- ja muudes küsimustes selliste ettevõtjate toetamisele erilist tähelepanu.

⁽¹³⁾ 2010 Impact of EU outward FDI, Copenhagen Economics.

4. Individuaalsed investeerimislepingud

4.1. ELi kahed praegu käimas olevad individuaalsed investeerimisläbirääkimised – Hiina ja Myanmariga – kujunevad väga erinevaks, kuigi komisjoni arusaamise kohaselt on põhivolitused samalaadsed. Hiinaga on kõigil ELi liikmesriikidel (v. a. Lirimaa) sõlmitud individuaalsed kahepoolsed investeerimislepingud, Myanmariga ei ole ühelgi liikmesriigil lepingut. Hiina puhul moodustavad turulepääsu küsimused ka läbirääkimiste põhiosa; Myanmaris puhul on need seotud ainult investorite kaitsega. Pärast pikka isolatsiooniperioodi soovib Myanmaris valitsus nüüd meelitada ligi ja ergutada välismaiseid investeeeringuid.

4.2. Arengu seisukohast on Hiina ja Myanmar teineteisest nii kaugel kui võimalik. Üks on võimas suurriik, mis on nüüd liidetud maailma kaubandussüsteemi, teine väljub aeglaselt aastakümneid peale surutud ja ise kehtestatud isolatsioonist. Myanmar vajab suutlikkuse suurendamist, Hiina ei vaja. ELi kaubavahetus Myanmariga oli 2013. aastal 533 miljonit eurot, Hiinaga 428 miljardit eurot (teenused 2012. aastal veel lisaks 49,9 miljardit eurot)⁽¹⁴⁾.

4.2.1. 2012. aastal ulatusid ELi investeeeringud Hiinasse siiski ainult 15,5 miljardi euroni (5,3 miljardit eurot 2009. aastal), samal ajal kui Hiina investeeeringud ELi olid kõigest 7,6 miljardit eurot (0,3 miljardit eurot 2009. aastal)⁽¹⁵⁾ – ehk vaid umbes 2,6 % sel aastal ELi tehtud välisinvesteeeringutest. Need arvud on väga väikesed ja seda rõhutab tõsiasi, et võrreldes USAsse tehtavate investeeeringute peaaegu 30 %ga läheb Hiinasse vähem kui 2 % ELi välismaistest otseinvesteeeringutest (kuigi see on umbes 20 % kõigest Hiinasse tehtavatest välismaistest otseinvesteeeringutest). Samas tuleb Hiinast alla 0,7 % välismaiste otseinvesteeeringute kogumahust Euroopa Liitu (võib hõlmata ka kaudseid investeeeringuid Hongkongi kaudu või mujalt), arvestades, et USA osakaal on 21 %.

4.2.2. Iga investeeeringulepingu läbirääkimistel on oma erijooned. Myanmaris puhul on eesmärk kehtestada põhimõtted ja standardid välisinvesteeeringute kavandamiseks ja ergutamiseks. Hiina puhul taotletakse palju kaugemaleulatuvat lepingut. Igal juhul tuleb suur osa järgnevatest investeeeringutest erasektorist või on sellega seotud.

4.3. Investeeeringulepingu nende osapoolte peamine pädevusvaldkond on lihtsustada investeeerimist vajaliku jätkusuutliku taristu pakkumise abil. Valitsused vastutavad taristu tugeva õigusliku aluse tagamise eest kas piirkonna tasandil või tulemuslike, tõhusate energia-, vee- ja transpordivõrkude kindlustamise eest, pannes neile võrkudele tõhusa süsteemse aluse. Energia- ja veevõrgustikud ja -võrgud nõuavad terviklikku väljatöötamist ja nende täielik väljakujundamine võib võtta kümme aastat või rohkem. Ka õiguskeskkonda tuleb pikaajaliselt planeerida. UNCTADi⁽¹⁶⁾ hinnangul tuleb vähemalt kolmandik säästva arengu eesmärkide täitmiseks seatud aja jooksul investeeeringuteks vajaminevast 7 triljonist USA dollarist erasektorist, sealhulgas uute linnade ehitamine ning koolide, haiglate ja teede rajamiseks vajaminevad vahendid.

4.4. Väga oluline on selles valdkonnas avaliku ja erasektori partnerluste soodustamine. Kõik investeeeringulepingud peavad tagama, et õiguskeskkond võimaldab riigihangetesse ning avaliku ja erasektori partnerlustesse tehtavaid välisinvesteeeringuid, mida tagavad pikaajaline prognoositavus ja jätkusuutlikkus. Samuti peavad ettevõtjad pikaajalisi plaane tegema, eriti siis, kui investeeeringuga soovitakse edu saavutada. Läbikukkumine emmal-kummal poolel ei sobi kellelegi. Tugevad valitsus- ja erasektori osalejad peavad arendama välja uue koostoime ja õppima kasutama kaasamise uusi vorme. Selles peaks olema keskne roll ka kodanikuühiskonna panusel, eeskätt sotsiaalpartnerite tasandil.

4.5. Sellest lepingust saadav peamine kasu Hiina jaoks on see, et leping asendab 27 liikmesriigiga sõlmitud kahepoolseid investeeeringulepinguid ühe lepinguga ja ajakohastab neid. Pelgalt nende konsolideerimise asemel peab EL (nagu ta on Kanada puhul teinud) seadma eesmärgiks kõrgetasemelise, uue põlvkonna lepingu. Lisaks turulepääsule käsitletakse nendel läbirääkimistel ka mitut laiemat teemat, sealhulgas riigihankeid, konkurentsipoliitikat, riigiettevõtete rolli ja juurdepääsu siiani suletud sektoritele, samuti säästva arenguga seotud küsimusi.

4.5.1. Väga tähtis on see, et ELi ja Hiina investeeeringuleping looks lisaväärtust. See peaks kaasa tooma tihedama poliitilise dialoogi, samuti kõrgema integratsioonitaseme ja tehnoloogiaalase vahetuse.

⁽¹⁴⁾ Kaubanduse peadirektoraadi arvandmed.

⁽¹⁵⁾ Euroopa Komisjoni arvandmed.

⁽¹⁶⁾ Vt joonealune märkus 3.

4.5.2. Komitee võtab teadmiseks 2012. aastal ELi ja USA vahel kokku lepitud investeerimisühenduste paketi⁽¹⁷⁾. Nendes ühendustes rõhutati sellise „avatud ja stabiilse investeerimiskliima ja -poliitika loomise ja säilitamise otsustavat tähtsust, mis aitab kaasa säästvate majandusarengule ja majanduskasvule, töökohtade loomisele, tootlikkuse suurendamisele, innovatsioonile ning konkurentsivõimele”.

4.6. Selge on aga üldine vajadus säästva arengu peatüki järele ükskõik millises Hiinaga sõlmitavas investeerimislepingus, eeskätt seetõttu, et Hiinas on peamine nõudlus keskkonناسäästlike, jätkusuutlike investeringute järele. Enamik vaatlejaid näeb peamise põhjusena, miks Hiina on sellisest lepingust huvitatud, tema vajadust ELi investeringute ja tehnilise oskusteabe järele olemasolevate linnade laiendamisele kaasaaitamisel, tagades samas maksimaalse jätkusuutlikkuse, ja kogu Hiinas uute, säästvate linnade ehitamisel. Hiina on näinud vigu mitte ainult arenenud riikides, kus kesklinnapiirkonnad on sageli hooletusse jäetud, vaid ka linnade väga kiirest, planeerimata ja kontrollimata kasvust tingitud valglinnastumist eeskätt kiiresti areneva majandusega riikides. Linnastumise kasv Hiinas on olnud hüppeline: juba üle 50 % hiinlastest elab linnades – see on tase, mis oli alles mõne aasta eest mõeldamatu. Näiteks Shenzhenis, mida 40 aastat tagasi olemaski ei olnud, neljakordistus rahvaarv ajavahemikus 2000–2010 enam kui 10 miljoni inimeseni. Hiina on otsustanud vältida mujal tehtud vigu nii palju kui võimalik.

5. Säästva arengu roll investeerimislabirääkimistel

5.1. Komitee avaldab heameelt Euroopa Komisjoni pühendumuse üle säästva arengu osale investeerimislepingutes. Iga konkreetne säästva arengu peatükk toetub esimese seesuguse peatüki põhimõtetele – ELi ja Korea Vabariigi vahelise 2010. aasta vabakaubanduslepingu 13. peatükile⁽¹⁸⁾ –, mida on hiljem edasi arendatud eeskätt Singapuri ja Kanada majanduspartnerluslepingutes (seni ratifitseerimata). Samuti on vaja investeringute konkreetset kohandamist, eelkõige tuleb rõhutada vastutustundlikku investeerimist, suuremat läbipaistvust, energiatõhusust, keskkonnateenuste edendamist ja teisi asjakohaseid tegureid.

5.1.1. Komitee avaldab heameelt nii Euroopa Komisjoni kui ka nõukogu võetud kohustuse üle tagada, et investeerimispoliitika ei läheks vastuollu säästva arengu ühegi eriaspektiga.

5.2. ELi ja Korea Vabariigi lepingu 13. lisas sätestatakse selgelt, et säästva arengu peatüki eesmärkide saavutamiseks teevad pooled koostööd nii arvamuste vahetuses lepingu „positiivse ja negatiivse mõju” üle kui ka „kaubanduse ja säästva arengu sotsiaalsete või keskkonناسpekptide eest vastutavatel rahvusvahelistel foorumitel”, mis hõlmavad WTO, ILO, UNEP ja mitmepoolseid keskkonnalepinguid. Lepingu mis tahes ajakohastus peaks sisaldama ka Maailmapanga, FAO ja teiste viimaseid asjakohaseid algatusi.

5.2.1. Lepingu artiklis 13.4 sätestatakse selgelt, et hõlmatud on peamised sotsiaalsed konventsioonid (mitmepoolsed tööstandardid ja -lepingud), ning artikli 13.5 kohaselt mitmepoolsed keskkonnalepingud. Artiklis 13.6 viidatakse konkreetsetel välismaistele otseinvesteringutele kauplemiseks „keskkonnakaupade ja -teenustega, sealhulgas keskkonnatehnoloogiate, säästva taastuvenergia, energiatõhusate toodete ja teenuste ning ökomärgisega toodetega”.

5.2.2. Samuti on suure tähtsusega artikkel 13.7 õigusnormide nõrgendamise või vähendamise vältimise kohta investeringute soodustamise eesmärgil ja artikkel 13.9, milles käsitletakse läbipaistvust.

5.2.3. Olgugi et iga labirääkimiste tulemusel sõlmitud leping avaldab oma konkreetset mõju, on hõlpsasti äratuntav ja vastuvõetavas vormis ühtne lähenemisviis väga oluline.

5.2.4. Ametlik säästva arengu dialoogimehhanism on Korea lepingus (milles see on sätestatud 13. peatükis/13. lisas) sama oluline kui täielikus vabakaubanduslepingus. Myanmaris puhul kujuneb otsustavaks suutlikkus arutleda ILO konventsioonide rakendamise üle: ajavahemikul 1997–2013 peatati Myanmaris osalemine ELi üldises soodustuste süsteemis ja kavas „Kõik peale relvade” sunniviisilist tööd käsitleva ILO konventsiooni põhimõtete rikkumise tõttu.

5.2.5. Hiina puhul peaks säästva arengu peatüki ja konkreetse arutelufoorumi eesmärk olema arendada nii ELi-Hiina olemasolevat tööhõive ja sotsiaalpoliitika dialoogi kui ka ELi-Hiina keskkonnapolitiitika dialoogi, mida on arendatud alates 2005. aastast, kuid viimasel ajal ka 2012. aasta ühisavalduse kaudu, mis käsitleb tugevdatud keskkonnapolitiitika dialoogi ja keskkonناسäästlikku majanduskasvu. See peaks hõlmama õhu- ja veereostust, jäätmekäitlust ja metsandust.

⁽¹⁷⁾ <http://trade.ec.europa.eu/doclib/html/149331.htm>.

⁽¹⁸⁾ ELT L 127, 14.5.2011, lk 62.

5.2.6. Igas säästva arengu peatükis tuleb tähelepanelikult käsitleda erasektori rolli investeerimises. Investori kohustused on peamine tegur, mida tasakaalustab investori kaitse täielikult asjakohane vorm. Investorite kohustusi seoses säästva arengu nõuetega, sh sotsiaalselt vastutustundlik investeerimine, tuleb täielikult arvesse võtta, sest need aitavad toetada ja säilitada nende üldist konkurentsivõimet. Mõnede investorite põhieesmärk on toetada säästvat arengut, kuid teiste jaoks on see kõrvalise tähtsusega. Läbirääkimiste osapooled peavad hõlbustama investeeringuid, ent nad ei saa ette kirjutada, milliseid investeeringuid tuleb teha. Igal juhul on ELi tõhusal investeerimisstrateegial oluline roll ELi konkurentsivõime säilitamisel maailmas toimuvate kiirete majanduslike muutuste ja suhtelise majandusliku mõjujõu oluliste nihete ajal, pidades eriti silmas investeeringuid rohkem spetsialiseerunud ettevõtjate ja VKEdelt kui innovatsiooni peamiselt allikalt.

5.2.7. Koreaga sõlmitud lepingu artikli 13.6 lõikes 2 viidatakse seoses kaubavahetusega õiglasele ja eetilisele kaubandusele ja ka kavadele, „millega kaasneb ettevõtjate sotsiaalne vastutus ja aruandluskohustus”. 13. lisas nähakse neis küsimustes ette ka „teabevahetus ja koostöö”, sealhulgas „rahvusvahelisel kokku lepitud suuniste tõhus rakendamine ja järelevalve”. Komitee soovib tungivalt, et seda käsitlusviisi laiendataks investeerimislepingutesse. Ettevõtja sotsiaalse vastutuse roll on igas investeerimislepingus otsustava tähtsusega.

5.2.8. Selline mehhanism oleks väga väärtuslik ettevõtja sotsiaalse vastutusega seotud küsimustega tegelemisel koostöös meie investeringupartneritega. Selles tuleks rõhutada kultuurilist tundlikkust, läbipaistvuse ja eetilise käsitlusviisi edendamist ning korrupsioonivastast võitlust. Tarbijaeelistuste lisamine toob majanduslikku kasu ja edendab näiteks tõhusamat, puhtamat energiat. Teadlikkuse suurendamine, heade tavade tutvustamine ja konstruktiivne koostöö ettevõtjate ja sidusrühmade vahel on väga oluline, koos sellega ka VKEde suutlikkuse suurendamine, mille kulud on ebaproportsionaalsed. Hiina välisinvesteeringud võivad liiga kergesti luhtuda, sest puudub täielik arusaamine, mida neil nõutakse. Tihedama seose soodustamisest investorite, sotsiaalsete vajaduste ja seetõttu tarbijaeelistuste vahel oleks palju abi kõigile osalejatele.

5.2.9. Euroopa Komisjon määratleb ettevõtja sotsiaalse vastutuse kui „ettevõtja vastutuse tema tegevusega ühiskonnale avalduva mõju eest”. Ettevõtja sotsiaalne vastutus on ettevõtjapõhine, see koosneb vabatahtlikest algatustest, mis ületavad õigusaktides kehtestatud nõudeid. See tähendab innovatsiooni kaudu uue väärtuse loomist. Ettevõtja sotsiaalne vastutus hõlmab majanduslikke, sotsiaalseid ja keskkonnakaalutlusi, konsulteerimist kõigi asjaomaste sidusrühmadega, kuid eelkõige peab iga käsitlusviisi olema paindlik ja mitmekesine. See ei mahu ühte mõõtu raamistikesse: igal ettevõtjal on oma eripärane identiteet. Seetõttu erinevad ettevõtja sotsiaalse vastutuse tavad palju, kuid õige kasutamise korral on need väärtuslik vahend ettevõtlusvõimaluste loomiseks ja ettevõtja konkurentsivõime parandamiseks.

5.2.10. Peatselt on oodata komisjoni uut ettevõtja sotsiaalset vastutust käsitlevat teatist. Peamised rahvusvahelised suunised, millele viidatakse, hõlmavad muu hulgas OECD suuniseid hargmaistele ettevõtetele⁽¹⁹⁾ ja ÜRO ettevõtluse ja inimõiguste juhtpõhimõtteid, mille rakendamisprotsess praegu käib. Tähtis on see, et mis tahes meetmed ELi või rahvusvahelisel tasandil ei tohiks olla nendega vastuolus ega neid ohustada. Samuti on oluline tuletada meelde, et kui riikide kohus on inimõigusi kaitsta ja teostada, siis ettevõtjate kohustus on neid austada.

6. Kodanikuühiskonna roll

6.1. Kodanikuühiskonna roll on tuua kokku avalik ja erasektor ning olla pidevalt nii osaleja kui ka järelevalvaja rollis. Ent kodanikuühiskonna vahetu kaasamine, sealhulgas kõigi investeerimislepingute otsene järelevalve nii avaliku sektori kui ka valitsusväliste sidusrühmade aktiivsel osalemisel, nõuab erinevaid riigipõhiseid lahendusi, mis lähtuvad ühiskondliku dialoogi olemasolevatest tasanditest ja ühiskonna eri rühmade vastastikusest kokkuleppest.

6.2. ELi ja Korea lepingus on kahe osapoole vaheliseks dialoogiks mitu mehhanismi. Kodanikuühiskonna foorum annab aru kaubanduse ja säästva arengu komiteele, milles osalevad mõlema osapoole valitsused. Investeerimislepingute puhul on kavandatud ainult üks selline komitee. Alati ei pruugi olla asjakohane tõstatada investeerimisega seotud küsimusi sellel tasandil, eriti kui üks osapool ei soovi muuta seda poliitiliseks või diplomaatiliseks probleemiks. Vajalikuks võib osutada kodanikuühiskonna foorumi uue mehhanismi loomine.

⁽¹⁹⁾ OECD suunised hargmaistele ettevõtetele, 2011.

6.3. Sellistes riikides nagu Hiina või Myanmar on olemas väga erinevad, jäigemad arusaamad kodanikuühiskonnast. Seepärast nõuab ka kodanikuühiskonna organisatsioonide mis tahes kontrolliorganisse kaasamise põhimõte palju rohkem veenmist. Hiina on sõlminud partnerlussidemed mitme Aafrika riigiga, kes keskenduvad investeerimisele üksnes kui äri- ja mitte niivõrd kui arenguabile. Olemasolevad konsultatsioonimehhanismid ei ole ELi omadega hõlpsasti haakuvad, kuid iga arenev dialoog kõigi asjakohaste organite vahel oleks lepingule väga oluline täiendus. EL omalt poolt on teinud sotsiaalsest ja kodanikuühiskonna dialoogist oma sotsiaalse mudeli aluse, tagades sellele institutsioonilise raamistiku.

6.3.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee tuleks kaasata lahenduste otsimisse. Seetõttu leiab komitee, et parim võimalus edasiliikumiseks oleks kasutada ELi-Hiina ümarlaua põhimõtte laiendust, kus on võrdselt esindatud Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee ning Hiina majandus- ja sotsiaalnõukogu, või mõnda muud riigipõhiste sotsiaalsetele oludele kohandatud dialoogimehhanismi.

6.3.2. Teise võimalusena võib leida võimaluse edasiliikumiseks Euroopa Komisjoni suutlikkuse suurendamise programmide olulisest kogemusest kaubanduses ja kaubandusega seotud küsimustes. Näiteks on programmid kolmandate riikide ministriumidega, et tulla toime WTO eeskirjade rakendamisega, sisaldanud komponenti, mis tegeleb kodanikuühiskonnaga, sh tööandjate liidud ja ametiühingud, ning selliste programmide elluviimisel on tehtud koostööd ÜRO organitega (nt ILO, UNCTAD, UNIDO). Samuti on oluline roll sotsiaalpartneritel, arvestades eelkõige ettevõtjate ja äriühingute suurt osakaalu investeeeringutes tervikuna.

Brüssel, 19. märts 2015

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Henri MALOSSE
